

Doç. Dr. Tülin POLAT

İ. Ü. Edebiyat Fakültesi
Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı

KÜLTÜRLERARASI BİLDİRİŞİMDE ETKİN BİR SÜREÇ : YABANCI DİLDE OKUMA - ANLAMA

Son yıllarda yabancı dil öğretimine yönelik çalışmalarda 'yabancı dilde anlama' olgusunun araştırılması ve betimlenmesi, üzerinde önemle durulan temel konulardan biri olmuştur. Günümüz yabancı dil öğretimini yönlendiren ana ilke de 'anlamanın birinciliği' ilkesidir. Buna bağlı olarak da duyma, görme ve özellikle okuma-anlama alanlarına duyulan ilgi gitgide artmaktadır.

Yabancı dil öğretimi içinde uzun bir süre önemsiz olmayan bir alan olarak kalan okuma-anlamanın, günümüz yabancı dil öğretimi izlencelerinde ağırlıklı bir yer kazanması, gerçekte 70'li yıllarda 'bildirişimsel edinç' (ya da bildirişim yetisi) kavramının yabancı dil öğretiminde bir üst - amaç olarak benimsenmesiyle başlayan bir dizi değişme ve yenileşmenin doğal bir sonucudur. Yeni yönetsel yönelimlerin en belirgin özellikleri, geçerlilikleri artık tartışmasız benimsenmiş olan şu iki eğilimde somutlaşmıştır :

— Yabancı dil öğretimi, öğrenci gereksinimleri uyarınca düzenlenip gerçekleştirilmelidir.

— Yabancı dil öğrenme, yabancı kültür ile bir diyaloga girmektedir. Kültürlerarası karşılaştırmayı yabancı dil öğretimine temel yapan bu eğilim, yabancı dil öğrenmeyi, kişinin hem kendi kültürü ile, hem de yabancı kültürle bir hesaplaşması olarak değerlendirir.

Yabancı dil öğrenme, öğretimin gerçekleştiği çevrenin koşullarınca biçimlenir. Bu bakımdan yabancı dil öğretimi, öğrenim gerçekleştiği kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamdan ayrı olarak ele alınmaz. Yabancı dil öğrenme, yabancı kültürü anlama olarak tanım-

landığında, iki kültürün karşılaştığı ortamın, yani yabancı dil öğretiminin gerçekleştiği ortamın koşullarının da belirlenmesi gerekir. Yukarıda sözü edilen iki eğilimin öngördüğü biçimde, öğrencilerin deneyim dünyasını ve kendi öz kültürlerini dikkate alan bir yabancı dil öğretimi, yabancı dili öğrenmekte olan kişilerin, «yabancı olan ile kendi yaşam biçimlerini başkaları içinde kavrama yetilerini geliştirmelidir»¹.

Öğrencilerin deneyimlerinden, ilgi alanlarından, beklentilerinden ve gereksinimlerinden yola çıkan ve yabancı kültürü anlamayı öngören yabancı dil öğretimi, çift yönlü bir işlevi üstlenir. Bu tür bir öğretimde öğrenci, hem yabancı bir dünyaya ulaşmayı, hem de kendi kültürünü ve kendisini ortaya koymayı öğrenmelidir. Kültürlerarası karşılaştırmaya dayanan bir yabancı dil öğretimi de böylelikle gerçekleşebilir ancak. Kişinin, kendi deneyimini, yabancı deneyimle karşılaştırması, kültürel farklılığın keşfedilmesini sağlar. 'Yabancı olanın farklılığı içinde kavranması', kültürlerarası bildirimin gerçekleştirilmesinde çok önemli aşamadır. Bu açıdan bakıldığında, yabancı dil öğretiminin «kültürel ayrıklara ışık tutarak bunların sanıldığı kadar derin olmadığını, tersine, insan toplulukları arasında pek çok ortak yön bulunduğunu göstermekle evrensel birlik, dayanışma, hoşgörü ve barış sağlamada en önemli etmenlerden biri olduğu söylenebilir»².

İşte yabancı dil öğretimi ve özellikle de okuma - anlamanın önemi, temelde bu görüşlerden kaynaklanır. Gerçekten de, bir kent ya da bir ülke hakkında bilgi edinmenin tek yolu oraya gitmek değildir artık. Kişi, çağımızın çok boyutlu yayın olanaklarından yararlanarak da gerekli bilgileri sağlayabilir kendine. Denebilir ki, okuma yoluyla bilgi alımı, doğrudan eylemlere gerek bırakmaz. Yabancı dil öğretiminde duyma, okuma ve görme-anlamaya yönelik metinler, yabancı dünyayı sınıfın içine kadar getirirler. Böylece öğrenci yabancı dünyayı, oraya gitmeden tanıma olanağını elde eder.

Bu bağlamda okuma-anlama çalışmalarında amaç, yabancı dili öğrenen kişiye yabancı dünyaya ilişkin bilgiler sunmaktır. Nitekim Leveau da, okuma öğretimi için önerdiği amaçta bu yönü vurgula-

1 Seel Peter C., 1983, s. 10

2 Sebüktekin H., 1981, s. 2

makta ve şu belirlemeyi yapmaktadır: «Okuma öğretiminde amaç, öğrenciyi yazılı metinler aracılığıyla amaç-dilde bilgilenme durumuna getirmektir»³.

Soruna ülkemiz yönünden bakıldığında ve ülkemizde gerçekleştirilen yabancı dil öğretimi yukarıda sözü edilen temel eğilimler doğrultusunda değerlendirildiğinde, okuma-anlamanın önemine kayıtsız kalmak olanaksızdır. Yabancı dil öğretiminde okuma-anlamanın önemi genelde, amaç dilin öğrenildiği ülke ile amaç dilin kullanıldığı ülke arasındaki uzaklığa bağlıdır. Amaç -dile ulaşma kolaylığı içinde olan bir öğrenci grubu için sözlü bildirişim birincil işlevde olabilir. Ne var ki, amaç dilin kullanıldığı ortamdan uzaklaşıldıkça gazete, dergi, kitap gibi yazılı bilgi kaynakları, bildirişim aracı olarak önem kazanırlar ve dolayısıyla da öğrenim sürecinin içinde okuma-anlamanın kazandırılmasına yönelik düzenlemelerin ağırlığı artar. Neuner'in şu sözleri de aynı savı dile getirmektedir: «Almanca dil dersi Alman dilinin ortamından ne denli uzaksa, metin çalışmaları, yani okuma ve anlamanın geliştirilmesi de, o denli önem kazanır»⁴.

Bu anlayış uyarınca incelendiğinde, ülkemizde de okuma-anlama, yabancı dil öğretimi kapsamında özellikle işlenmesi gereken bir alandır, çünkü öğrencilerimizin büyük bir çoğunluğu için yabancı dili sözlü bildirişim aracı olarak kullanma olanakları son derece kısıtlıdır. Öte yandan, bilindiği gibi, çağımız çokkültürlülük çağıdır ve «yabancı dil öğrenmek, çokkültürlülüğe açılmanın en belirgin yoludur»⁵.

Ülkemiz insanı için yabancı dilde okuma, kültürlerarası bildirişime katılmayı, çokkültürlülüğe erişmeyi sağlayabilecek, herkes için kullanılması olanaklı bir araçtır.

Okuma-anlamanın günümüzde ele alınış biçimine geçmeden önce, yabancı dil olarak Almanca öğretiminde yaygın kullanım bulunmuş üç önemli yöntemde okuma-anlamanın yerini belirlemek, okuma - anlamaya yönelik değişimleri kavramak açısından yararlı olacaktır⁶.

3 Laveau I., 1985, s. 19

4 Neuner G., 1984, s. 19

5 Uygur N. 1984 s. 30

6 Sözü edilen yöntemlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Polat T., 1986

Dilbilgisi - Çeviri Yöntemi ve Okuma - Anlama

Ülkemizde ortaöğretim kurumlarında, 70'li yılların başlarına değin okutulan ders kitaplarında temel alınan yöntem olan dilbilgisi-çeviri yönteminde, gerçi okuma anlama dil derslerinin odak noktasını oluşturur, ancak bu yönteme göre düzenlenen Almanca derslerinde bir metni okuyup anlamak için önerilen ders tekniği, sadece çeviridir. Yabancı dilde anlamayı sağlamak için yapılan düzenleme, yazınsal metinlerin okunup, bilinmeyen sözcüklerin çift dilli sözlüklerden bulunması ve Türkçe'den Almanca'ya ya da Almanca'dan Türkçe'ye çeviri yapmak biçimindedir. Yöntemin benimsediği alıştırma türlerinde de dilbilgisi çalışmaları ve çeviri ağırlıktadır. Böyle sürdürülen bir çalışmanın gerçekte bir okuma öğretimi olmayıp çeviri ve kural öğretimi olduğu açıktır.

Konuşsal - İşitsel Yöntem ve Okuma - Anlama

Özellikle 60'lı yıllarda yabancı dil olarak Almanca öğretiminde yaygın kullanımı olan konuşsal-işitsel yöntem, dilin öncelikle bir sözlü bildirişim aracı olduğu görüşünden yola çıkar. Bu yönteme göre gerçekleştirilen düzenlemelerde temel alıştırma biçimi, uyarı-tepki ilişkisine dayanan ve yerleştirilmesi amaçlanan yapının sürekli yinelenmesini öngören 'drill'lerdir. Beceriler arasında duyma-konuşma-okuma ve yazma biçiminde bir sıralama benimsendiğinden okuma anlama üçüncü ve görece önemsiz bir beceri olarak değerlendirilir. Bu nedenle de, araştırma düzeninde okuma-anlama'ya yönelik, daha açık bir deyişle, öğrenciye okuma çalışmalarında anlama kolaylığı sağlayacak türden alıştırmalara yer verilmiştir.

Konuşsal-işitsel yönteme göre hazırlanmış olan ders kitaplarında, konuşmanın birinciliği gereği, egemen metin türü diyaloglarıdır. Okuma-anlama becerisini kazandırmaya ya da geliştirmeye yönelik çalışmalar da, bu amaca uygun düşen metinler yerine, diyaloglar üzerinde yapılır ki, bu da konuşsal-işitsel yöntemin okuma-anlamaya yaklaşımındaki eksikliğin bir göstergesidir.

Konuşsal-işitsel yöntem uyarınca yapılan dil derslerinde, okuma-anlama düzleminde genellikle şöyle bir yol izlenir : Ele alına-

cak metinde geçen bilinmeyen sözlükler önceden açıklanır, öğrenci bunları birçok kez dinler birçok kez kendi yineler ve ardından metin, önce yüksek sesle öğretici tarafından okunur, daha sonra da öğrenciler yüksek sesle okuma çalışmaları yaparlar. Metnin okumasından önce ya da sonra yeni yapıların sürekli yinelandığı alıştırmalara yer verilir. Ancak bu yolla gerçekleştirilen bir okuma öğretimi gerçekte sözcük ve dilbilgisi öğretimidir. Konuşsal-ışitsel yöntemde Schwerdtfeger'in belirlemesiyle

«Okuma eşittir : Sözcükleri bilme / konuşma
Yapıları bilme / konuşma
Metnin içerdiği bilgiyi anımsama
(anlama soruları)»⁷

Görüldüğü gibi, konuşsal-ışitsel yöntemin okuma-anlama alanı için önerdiği çalışma biçimi, öğrenciyi etkin ve üretken kılmaktan uzak, içeriğe değil de biçime yönelik bir yoldur.

Konuşsal-ışitsel yöntem, yabancı dil öğretimine yeni yönelişler getirmiş ve ileriye doğru olumlu adımların atılmasını sağlamış bir yöntemdir. Ancak benimsediği ve yapısalcılık, davranışçılık gibi akımlardan kaynaklanan yöntemsel ilkelerin uygulamaya yansımada aksamalar gözlenmiştir. Okuma-anlamayı ele alış biçiminin nedenlerini de, yine benimsediği yöntemsel ilkelerde aramak gerekir. Konuşsal-ışitsel yöntem sözlü dilin birinciliği ilkesinden yola çıkar ve belittiğimiz gibi, okumaya ikincil işlev verir. Yöntemin okumaya tanıdığı bu ikincil işlevin yanısıra, okuma anlama yönünden bir diğer olumsuz uygulaması, özgün metinler yerine 'kurma metinler'e yer vermesidir. Ancak bu durum da, yine yöntemin benimsediği ilkelerden kaynaklanır.

Konuşsal-ışitsel yöntem, dili belli durumlarda kullandığımız anlayışına dayanarak, ders kitaplarında yer alan ders birimlerinde diyalogları, gündelik yaşamda karşılaşılan durumlar içinde sunar. Öte yandan yöntemin benimsediği bir diğer ilke de 'dilbilgisel basamaklandırma'dır. Bu iki ilkeyi birbirleriyle bağdaştırabilmek için, yani hem dili belli durumlarda sunma, hem de dilbilgisel basamaklandırmayı gerçekleştirme uğruna, özgün metinler yerine oluşt-

7 Schwerdtfeger I. C. 1981 s. 266

rumuş metinlerle çalışmak zorunda kalınmıştır. Dilbilgisini gündelik durumlar içinde sunma amacıyla, dilbilgisi yapılarını ileten diyaloglar yazılmıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da ortaya öğrencinin ilgisini çekmeyen, özgün dili ve gerçek dil kullanımını yansıtmayan metinler çıkmıştır. Kurma metinlerle çalışma, gerek okuma-anlama gerek diğer becerilerin kazanımı ve kullanımını olumsuz etkileyen bir etmendir. Öğrencilerde öğrenme ve okuma isteği, ancak yaşama aktarılabilir bir değer taşıyan metinlerle, yani özgün metinlerle sağlanabilir. Konuşsal-işitsel yöneme göre hazırlanmış ders kitaplarında yer alan ve özgün dilin özelliklerini içermeyen, bu nedenle de kullanıma olasılıkları zayıf metinlerle etkin bir okuma-anlama çalışmasını gerçekleştirmek olanaksızdır.

Bildirişimsel - İşlevsel yöntem ve okuma - anlama

Bildirişimsel-işlevsel yöntem, konuşsal-işitsel yöntemin yabancı dil öğretimine getirdiği olumlu gelişmeleri benimseyen, ancak uygulamada gözlenen eksik yönlerini de tamamlayan bir yaklaşıma dayanır. Öğrenme durumları ile yaşam durumlarını birleştirme amacından yola çıkan bildirişimsel-işlevsel yöntem, yabancı dil öğrenmeyi, kişinin toplumsal edincini, yani toplum içinde dil aracılığıyla eylemlerde bulunma yetisini geliştiren bir araç olarak gördüğünden, dil öğretimine ilişkin düzenlemelerinde öğrenci gereksinimlerinin çözümlenmesini ve öğrenilen dilin yaşam içinde kullanımını temel alır. Dilsel beceriler arasındaki öncelik belirlemesi, bildirişimsel-işlevsel yöntemde yabancı dilin öncelikle hangi rollerde kullanılacağı ölçütüne göre yapılır. Gerektiğinde okuma ve anlama da, dil derslerinin odağını oluşturan bir çalışma alanı olabilir. Yabancı dil öğrenmekte olan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu için de, duyma/görme/okuma-anlama, bildirişime katılmanın önemli bir yoludur. Öyleyse, yabancı dil öğretimi süreci içinde duyma, konuşma, okuma ve yazma becerilerinden kimine, öğrencilerin koşulları ve gereksinimlerine göre, öbürlerinden daha çok önem verilmesi gerekebilir. Bilidirişimsel - işlevsel yöntemle yabancı dil öğretimine yerleşen bu anlayış, konuşsal-işitsel yöntemle geçerlilik kazanmış olan 'sözlü dilin birinciliği' ilkesini sarsmıştır. Bildirişimsel-işlevsel yöntem, her ülkenin kendi koşullarınca yeniden üre-

tilmeye açık bir öz taşır. Son yıllarda üzerinde önemle durulan yerel ders kitaplarını oluşturma çalışmaları, işte bu özün sonucudur.

Bildirimsel-işlevsel yöntemde, anlamının özel bir biçimi olarak görülen okuma etkinliği, çok yönlü ele alınır. Okuma-anlamaya yönelik metin türlerinin belirlenmesi⁸, bu türlerle nasıl çalışılacağını gösteren alıştırma biçimlerinin geliştirilmesi⁹, bildirimsel-işlevsel yöntemin yabancı dil öğretimine getirdiği yeniliklerdir. Bu bağlamda dilbilgisine de yeni boyutlar kazandırılmıştır. Belirli metin türlerinde belirli dilbilgisi biçimlerinin yoğun olarak kullanıldığı saptamasıyla, dilbilgisi düzleminde anlama dilbilgisi ve anlatma dilbilgisi gibi alan ayrımları yapılmış ve metin türlerine göre dilbilgisi çalışmaları öngörülmüştür¹⁰. Böylelikle de dilbilgisine de işlevsellik kazandırılmıştır. Bildirimsel-işlevsel yöntemde okuma üretken bir etkinliktir. Amaç, öğrenciyi metinle yoğun bir ilişkiye sokmak olduğundan, öğrenciyi etkin olmaya götüren anlama aşamasını, 'bir şey üzerine konuşma', diğer bir deyişle 'söylemsel konuşma' biçimleri izlemelidir. Öğrencinin yabancı dilde, metinden aldığı bilgiyi açıklama, yorumlama, eleştirme, görüşlerini nedenleme, savunma yönünde eğitilmesi bildirimsel-işlevsel yöntemin anlama ve okuma alanları için önerdiği çalışma biçimlerinin önemli bir yanını oluşturur.

Bildirimsel-işlevsel yöntemle birlikte, yabancı dil öğretimi gerek yazınsal gerek bilgi ileten ve kullanılmak üzere zengin bir görünüm kazanırken, üzerinde özenle durulan nokta metinlerin özgün olmasıdır¹¹.

Amaç öğrenciyi yaşama hazırlama olduğundan, ders kitabı dışında var olmayan kurma metinler yerine özgün metinlerle çalışılması gerekir. Özgün metinler de önceden dersin amacına göre belli ölçüde düzenlenebilir, ancak önemli olan özgünlüklerini yitirmemelidir, yani şu özellikleri saklı kalmalıdır¹² :

8 Okuma-anlama alanına giren metin türleri için bkz. Neuner G., 1980, s. 104

9 Bildirimsel yaklaşımın geliştirdiği ve dört aşamadan oluşan alıştırma modeli ve örnekleri için bkz. Neuner G., Krüger M., Grever U., 1981

10 Anlama, özellikle okuma-anlama dilbilgisine örnek bir çalışma olarak bkz. Heringer H.J., 1987

11 Almanca öğreniminde özgün metinlerin kullanımıyla ilgili ayrıntılı bilgi ve uygulamaya yönelik örnekler için bkz. Edelhoff C. 1985

12 Bkz. Neuner G.,..., 1981, s. 25

- Özgün bir metnin bir yönelimi vardır, birşeyler iletmek ister ve bu yönelim, belli bir dilbilgisi yapısını sunma uğruna yitip gitmemelidir.
- Özgün bir metnin gerçek yaşamda, iletilişine uygun bir alıcısı vardır.
- Özgün bir metnin belirli bir biçimi vardır, gazete yazısı, anlatı vb. gibi

Bildirimsel-işlevsel yöntemin yabancı dil öğretimine getirdiği diğer bir yenilik de, konuşsal-işitsel yöntemin dayandığı kullanımsal bakışla yetinmeyip, eğitsel bakışı da vurgulamasıdır. Bu anlamda yabancı dil öğrenme, kişiye başkalarını ve kendini daha iyi tanıma, yaşamı daha geniş bir açıdan değerlendirebilme olanağını sağlar. Yabancı dilde okuma da, bu olanağı güçlendiren etkin bir yoldur. Bu bağlamda, okuma «artık sadece yabancı dilde yazılmış metinleri çözme yetisi değildir, okuma-anlama sürecinde daha çok metinlerin ilettiği içerik ile -özellikle de ülkebilgisi türünden- uğraşma önemlidir»¹³.

Bildirimsel Edimi Olarak Okuma

Bildirimsel yaklaşımla yabancı dil öğretimine yerleşen eğilimler ve yeni yöntemsel yönelişlerin yanısıra, alımlama estetiğine dayanan yaklaşım da, (özellikle yabancı olanı anlamada yazınsal metinlerin işlevine ilişkin çalışmalar) okuma ve anlamamanın çok yönlü irdelenmesine yol açan bir diğer etmen olmuştur.

Yeni anlayışlar ışığında okuma bir amaç değil, amaca götüren yoldur. Gerçekte amaç, okuyucunun/öğrencinin yabancı dilde yazılmış bir metindeki bilgiyi alabilmesidir. «Öğrenci, yabancı dilde, yani Almanca yazılmış metindeki bilgiye duyduğu gereksinimi gidermeyi öğrenmelidir»¹⁴. Görüldüğü gibi, bu anlayışta okuma, işlevsel niteliklidir. Schwertfeger'e göre, ancak işlevsel okumayla bir bildirişim süreci gerçekleştirilebilir¹⁵. İşlevsellik de, salt okuyucu-

13 Neuner G., 1980, s. 100

14 Westhoff G.J., 1987, s. 21

15 Bkz. Schwertfeger I.C., 1981, s. 18

nun/öğrencinin tutumunda değil, metnin yöneliminde de aranmalıdır. Kimi ders kitaplarında yer alan ve bilgilendirme, öğretme eğlendirme, eleştirme, yönlendirme gibi yönelimlerden yoksun kurma metinlerle, işlevsel okumanın gerçekleştirilmesi olanaksızdır.

İşlevsel okumayla ve özgün metinler aracılığıyla gerçekleşen bildirişim olayının temel öğeleri, okuyucu/öğrenci, metin ve yazardır. Yabancı dilde okuma öğretimi açısından önemli olan nokta ise, okuyucu/öğrenci ile metin arasındaki karşılıklı etkileşimdir. Metnin salt başlığı bile okuyucuda bir dizi sorunun oluşmasına neden olabilir ve onun bu sorularını yanıtlayan da metindir. Okuyucunun metne yaklaşımını yönlendiren, konuya ilişkin 'önbilgisi' ve 'deneyim dağarcığı'dır. Metnin iletisini anlamada belirleyici olan, bir anlamda öğrenmenin ön koşulu da sayılabilecek önbilgilerdir. 'Das Restaurant bleibt wegen eines Trauerfalls geschlossen/Lokantamız cenaze nedeniyle kapalıdır' gibi sıradan bir tümcenin anlaşılmasında ne denli bir önbilgi kullanımı olduğunu düşünmek, okuyucu-metin etkileşiminde önbilginin önemini ortaya koyar¹⁶. Okuma eyleminde okuyucu/öğrenci, sadece algılayan, edilgen konumda bir kişi değildir. Tersine yazarla metin aracılığıyla diyaloga girmiştir ve bir dizi etkinlikte bulunmakta zorundadır. Okumanın içerdiği yan etkinlikler şöyle sıralanabilir : Etkin bir okuma sürecinde okuyucu,

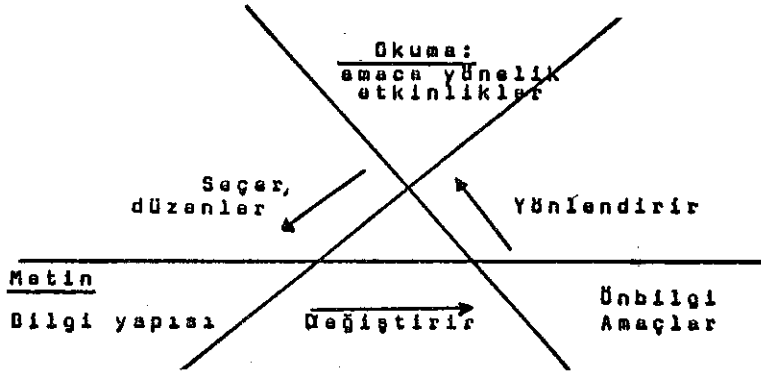
- Metinde yer alan tümceleri ve düşünce bölümlerini kavramalıdır.
- Metnin iletisi ile ilgili varsayımlar oluşturmalıdır.
- Metin dışı ve metin içi bağlamlardan metin ile ilgili çıkarımlarda bulunmalıdır.
- Bilinmeyen sözcükleri bağlamdan ya da örneksene yoluyla bulmaya çalışmalıdır.
- Gerektiğinde sözlük çalışması yapmalıdır.
- Amaç dilde edindiği sözcük ve dil bilgisini metne uygulayabilmelidir.

16 Bkz. Ballstaedt S.P., aMndl H., Schotz W., Tergan S.O., 1981, s. 17

- Önbilgisine dayanarak metinde verilmeyen bilgiyi tamamlayabilmelidir.
- Aldığı bilgiyi düzenlemeli ve yorumlayabilmelidir.

Hiç kuşkusuz, okuyucunun göstermesi gereken etkinlikleri, yukarıda sıralananlarla da sınırlı değildir. Ancak, bu kadarı bile, okumayı, tek bir beceri olarak değerlendirmenin doğru olmayacağını göstermektedir. Schwerdtfeger'in deyişiyle «okuma, bir metne uygulanan duyuşsal ve bilişsel etkinlikler demetidir»¹⁷. Bu etkinliklerle okuyucu/öğrenci, kendi konumuna bağlı olarak, yani yaşamla ilgili deneyimleri, artıyetişimi, ilgileri uyarınca, aynı metinde bile değişik sonuçlara varabilir. Bunu özellikle yazınsal metinlerin alınmasında gözlemek olanaklıdır.

Okuyucu-metin etkileşiminde önbilginin öneminin yanısıra, üzerinde durulması gereken diğer bir önemli nokta da, kişiyi okumaya yönelten ilgi, diğer bir deyişle, okuma etkinliğine götüren okuma amacıdır. Gerçekten de kişi belli bir yönelimle yaklaşır metne. Metin, belli bir bilgi yapısı sunar, okuyucu kendi okuma etkinliklerine ve önbilgisine göre, iletilen bilgiden seçmeler yapar, amaçlarına uygun düzenlemelerde bulunur. Metinden edinilen bilgi, okuyucuda var olan önbilgi ve ilgilerde belli değişimler yaratır, onlara yeni boyutlar katar. Neissner, okuyucu ile metin arasındaki bu etkileşimi şöyle görselleştirmiştir¹⁸ :

17 Bkz. Schwerdtfeger I.C., 1981, s. 262 ve 263

18 Verilen çizelge için bkz. allstaedt S.P.,..., 1981, s. 18

Doğal okuma sürecinde okuyucu okuyacağı metni ya da yapıtı seçmede özgürdür, kendi ilgilerine uyarak okur. Öğretim sürecinde ise verimli okuma çalışmalarının yapılabilmesi, öğrencilerde okuma isteği uyandıracak, okumaya yöneltecek ilgilerin uyandırılmasıyla olanaklı olabilir. Yabancı dil öğrenimi sürecinde de okumanın dersin uyulması zorunlu bir parçası olmaktan çıkıp, işlevsel bir nitelik kazanması, bilgi sağlayan bir araç durumuna gelmesi, uygun metinlerin seçimiyle gerçekleştirilebilir ancak. Demek ki, yabancı dilde okuma-anlama yetisinin kazandırılması ve geliştirilmesinde ilk önemli adım canlı bir etkileşim sağlayabilecek uygun metinlerin seçimidir.

Öğrencilere ilginç gelebilecek ve okuma isteği uyandırabilecek metinlerin belirlenmesi kolay bir iş değildir. Çünkü her öğrencinin ilgi alanı değişiktir, kimileri için müzik, kimileri için de spor ilgi uyandıran konudur. Yabancı dil derslerinde, üzerinde okuma çalışmaları yapılacak metin ise, öğrencilerin tümüne yönelen, yani her öğrencinin ilgisini çekebilecek bir konu içermelidir. Günümüzde bu sorunun çözümü, her kültürde, her toplumda var olan, dolayısıyla kayıtsız kalmamayaacak olan 'temel yaşam deneyim' alanlarından yola çıkmakta görülmektedir¹⁹. Temel yaşam deneyim alanları, doğum/ölüm, aile içinde yaşama, eğitim görme, okul yaşamı, çalışma/meslek, serbest zamanın değerlendirilmesi, vb. gibi yaşam boyunca şu ya da bu biçimde her insanın katılımını gerektiren genel toplumsal alanlardır.

Temel yaşam alanları her toplumda var olmakla birlikte, kültürden kültüre farklılıklar gösterirler, çünkü her toplumun kendine özgü bir yapılaşması ve benimsediği değişik bir değerler dizgesi vardır. Sözü edilen alanlardan derlenen metinlerle öğrenciler, yabancı dilde okuma yoluyla, değişik kültür insanların değişik deneyimlerini tanıma olanağını bulurlar ki, bu da öğrencilerin okuma ilgisini pekiştiren bir etmendir. Ancak burada üzerinde durulması gerekli önemli noktalar vardır. Belirli bir yaşam deneyim alanını içeren bir metin üzerinde verimli okuma çalışmalarının yapılabilmesi, diğer bir anlatımla, yukarıda değinilen ve Neisser'in mode-

19 Temel deneyim alanları ile ilgili bir döküm için bkz. Neuner G., 1984 s. 14 ve 15

linin de gösterdiği okuyucu-metin etkileşiminin gerçekleşebilmesi, metinle işlenecek konunun, şu noktalar uyarınca seçilmesine bağlıdır :

- Metnin aktardığı yabancı dünya, öğrencinin kendi dünyasına ve kendi deneyimlerine bağlantılar kurmasına olanak veren yönleriyle işlenmiş olmalıdır. Ancak bu durumda öğrenci, öndeyim ve önbilgilerinden yararlanarak metne yaklaşabilir.
- Metnin sunduğu yabancı dünya ile öğrencinin kendi dünyası arasında farkın olmadığı ya da çok az olduğu durumlarda, etkin bir okuyucu-metin etkileşimi sağlanamaz. Böyle bir metin, öğrencinin öndeneimlerinde değişimler yaratamayacağından, okuma çalışmaları salt dilsel çalışmalara dönüşecektir. Öğrencinin kendi dünyası ile yabancı dünya arasındaki farkın çok büyük olduğu durumlarda ise, öğrencinin önbilgisi aşılabacaktır, bu da öğrencinin okuma isteğini olumsuz etkileyecektir.
- Metnin içerdiği konu, öğrenciyi yabancı dünyayı ve kendi dünyasını sorgulamaya, kıyaslayarak değerlendirmeye götürmelidir.
- Yabancı dil derslerinde işlenecek konular, öğrencileri yabancı kültürü diğer yönleriyle de tanımaya isteklendirilirdir. Böylelikle ders-içi okumanın sınırları aşılabılır ve yabancı dilde okuma, bilgi kazanımında kullanılan etkin bir araç olur, okuma işlevsellik kazanır²⁰.

Yukarıda belirtilen noktalar, karşılaştırmalı çalışmaları benimseyen ve kültürlerarası öğrenmeyi amaç edinen yabancı dil öğretiminin gerçekleştirilmesinde de belirleyicidirler. Kültürlerarası bildirişime katılmada etkin bir süreç olarak gördüğümüz yabancı dilde okumanın kazandırılması ve geliştirilmesi için uygun konu alanları ise, kısaca söylemek gerekiyorsa, öğrencilerin öndeneimleri ile işleyebilecekleri, ancak yeni olanla yeni boyutlar kazanabilecekleri alanlardır.

---

20 Konu seçimiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Neuner G., 1986, s. 25-35

Okuma çalışmalarında kullanılacak ya da ders kitaplarında yer alacak okuma metinlerinin seçiminde burada belirtilen konusal uygunluğun yanısıra metnin kapsamı, türü, konunun işlenmesindeki bölümlene düzeni, dilsel güçlük derecesi, ve metin üzerinde hangi okuma biçimine yönelik çalışmaların uygun olacağıının saptanması, üzerinde durulması gereken diğer ölçütlerdir²¹.

Özgül metinlerle yapılan okuma çalışmalarında metnin, türüne göre kabaca, seçerek ya da ayrıntılı anlaşılması gibi amaçlar sözkonusudur. Bu da, değişik okuma biçimleri doğrultusunda çalışmaların zorunluluğunu ortaya koyan bir yöneliştir.

Okuma Biçimleri

Okuma biçemi kavramı ile dile getirilmek istenen, bir metnin nasıl okunacağıdır. Metnin nasıl okunacağını belirten öğeler ise, metnin türü ve kişinin okuma yönelimi, yani okumadaki amacıdır. Gerçekten de kişi, metnin türüne ve kendi yönelimine göre değişik okuma etkinlikleri gösterir. Sözelimi, güncel bir olay ile ilgili gazete metnini göz gezdirerek okuyabilir de, yazınsal bir metni okurken ayrıntıyı anlamaya yönelik bir okuma etkinliği gösterir.

Günümüzde okuma biçemlerine ilişkin değişik sınıflandırmalar yapılmaktadır²². Aralarında ortak belirlemeler de bulunan bu değişik sınıflandırmalar içinde, özellikle şu okuma biçimleri üzerinde durulmaktadır²³ :

Tümsel Okuma

Bu tür biçemde okuyucu, metnin içerdiği bilginin ve yazarın metin aracılığıyla iletmek istediği yöneliminin tümünü anlamaya yönelik bir okuma etkinliği içindedir. Tümsel okumada, her tümcenin alınmasında ve buna bağlı olarak da bilinmeyen her sözcüğün öğrenilmesi söz konusudur. Özellikle yazınsal metinler ve okuyucu için yepyeni bilgi içeren metinler, tümsel okuma biçemiyle okunur.

21 Uygun metin seçimiyle ilgili ölçütler için bkz. Desmarets., 1984, s. 30-33

22 Pugh ve Piepho'nun okuma biçemleriyle ilgili sınıflandırmaları için bkz. Laveua I., 1985, s. 68 ve 69

23 Burada belirtilen okuma biçimleri Buhlmann'ın sınıflandırmasına dayanır. Bkz. Buhlman D., 1981 s. 65

İzleksel Okuma

Metnin kabaca anlaşılmasını öngören bu tür okuma biçeminde güdülen amaç, okumanın metnin içeriksel yönden önemli yerlerinde yoğunlaşmasıdır. Ayrıntıların ayıklanmasını gerekli kılan izleksel okumada, bilinmeyen sözcükler metnin temel bildirisini anlamak için gerekli oldukları ölçüde önem kazanırlar.

Arayıcı Okuma

Bu tür okuma biçeminde okuyucu, metinde var olduğunu bildiği belli bir bilgiyi arayan bir okuma uğraşı içindedir. Almayı amaçladığı bilgiyi bulduğunda okuma eylemini başlatır, gerekli gördüğü bilgiyi aldıktan sonra da okumasını keser. Görüldüğü gibi, okuyucu burada seçen bir konumdadır.

Yönlendirici Okuma

Bu tür okuma biçeminde okuyucu, metne kendisine yarayacak bir bilgi olup olmadığını saptamak için yaklaşır. Metnin içerdiği bilgiyi kendisi için önemsiz buluyorsa okumayı sürdürmez. Yönlendirici/yönlendiren okuma biçeminde önemli olan, okuyucunun metnin kendini ilgilendirip ilgilendirmediğini belirleme yönünde olmasıdır.

Sözü edilen okuma biçemlerinin anadil kullanımında olduğu gibi yabancı dil kullanımında da belirli işlevleri vardır. Bu nedenle yabancı dil öğrenimi sürecinde özgün metinlerle çalışılırken, öğrencilere değişik okuma biçemlerini uygulayabilecekleri bir alıştırtma ortamı sağlanmalıdır. Bu nokta özellikle başlangıç düzeyindeki öğrencilerin özgün metinleri okuyup anlamaları açısından önemlidir. Belli bir metin, kişinin yönelimine göre değişik biçemlerde okunabildiğine göre, yabancı dilde okumayı, salt ileri düzeyde öğrencilerin bir uğraşı olarak görmek yersizdir. Burada önemli olan, hangi okuma biçemi doğrultusunda çalışmalar yapılacağıdır. Yabancı dildeki bilgileri yetersiz olan öğrencilerin özgün bir metni ayrıntıya inen tümsel okuma yoluyla okumaları, okuma isteklerini olumsuz etkileyebilir. Bir metni okuyup anlamak için yeni ve bilin-

meyen sözcüklerin tümünün sözlükten aranması, ya da öğreticiden sorulması, okuma öğrenimini güçleştiren bir çalışma biçimidir. Nitekim Westhoff'un şu sözleri de bu gerçeği dile getirmektedir. «Okumayı öğrenmeyi kolaylaştırmada en güç yol, çok okumadan geçendir»²⁴. Öte yandan hiçbir metin de, yabancı dil öğretiminde kullanılmıyacak denli güç değildir. Önemli olan metnin yukarıda değinilen ölçütlere göre seçilmiş olması ve öğrencilere okuma-anlama kolaylıkları sağlayacak uygun alıştırmalarla çalışılmasıdır.

Okuma-Anlama Alıştırmaları

Yabancı dildeki bilgileri başlangıç düzeyinde olan öğrencilerin, kendileri için güç olan bir metni okuyup anlamaları, izleksel ya da arayıcı okuma yoluyla gerçekleştirilebilir. Strauss'un şu değerlendirmesi de bu görüşü destekler niteliktedir: «Haftada 2 saat yabancı dil dersi gören öğrencilerin, bir-birbuçuk yıl sonra, gazete yazıları gibi ana bilginin anlaşılmasının yeterli olduğu metin türlerini okuyup anlamaları olanaklıdır»²⁵.

Yabancı dil öğreniminin ilk yıllarında özgün metinlerle çalışılabileceği savı, bir dizi yeni alıştırma biçimlerinin oluşturulmasını gerekli kılmıştır²⁶. Okuma-anlamayı geliştirmeye yönelik alıştırmalar genelde, anlama kolaylığı sağlayan ve anlamayı sınavan alıştırmalar olmak üzere iki bölümden oluşur.

Okuma-anlama kolaylığı sağlamaya yönelik alıştırmalar

— Metni yalınlaştırma

Temelde amaç, öğrencinin metnin içerdiği söylem yapısını kavraması olduğundan, yalınlaştırma çalışmalarında özellikle anahtar sözcükler üzerinde yoğunlaşılması gerekir. Başlangıç düzeyindeki öğrencilerle yapılacak okuma-anlama çalışmalarında anahtar sözcükleri öğretici belirler. Strauss, anahtar sözcüklerin metin içinde

24 Westhoff G.J., 1987, s. 104

25 Strauss D. 1984, s. 3

26 Burada belirtilen alıştırma türleri ilgili ayrıntılı bilgi ve örnekler için bkz. Neuner G.,..., 1981, s. 52-67 Ayrıca Laveau I., 1985, s. 113-291. Laveau okuma ile ilgili örneklerinde okuma biçimlerine göre ayrımlar da yapmıştır.

buldukları yerlere 'bilgi - adaları' demektir²⁷. Bilgi-adalarını birleştiren, birbirine bağlayan çizgi, metnin temel iletisini, yani söylem yapısını ortaya koyan çizgidir ki, izleksel okuma amaçlandığında bu çizginin çıkarılması yetebilir. İleri düzeyde bulunan öğrencilerle yapılan okuma-anlama çalışmalarında, öğrencilerin kendileri anahtar sözcükleri, yani bilgi-adalarını belirleyebilirler.

— Metni kısaltma

Özgün metinlerle yapılacak okuma-anlama çalışmalarında öğrencinin, ele alınacak metnin temel iletisini aktaran, ancak daha kolay anlaşılabilen bir metin sunması, anlama kolaylığı sağlayan bir alıştırmadır. Bu durumda yapılması gereken bir koşul-metin hazırlanmasıdır.

— Metnin görselleştirilmesi

Metnin iletisini kavramada resim, fotoğraf vb. gibi görsel desteklerden yararlanma da anlamayı kolaylaştırabilecek bir yoldur.

— Metni bölümlenme

Bilindiği gibi, metin içindeki düşünce birimleri (paragraflar), bir düşünceden öbürüne geçişi gösterdiğinden okuma işini kolaylaştırır. Bölümlenme alıştırmaları, metnin içerdiği düşünce kümelerini, alt birimlere ayırma yoluyla açmaya yöneliktir.

— Önbilginin canlandırılması

Yukarıda da değindiğimiz gibi, özgün metinlerle yapılan okuma-anlama çalışmalarında öğrencilerin konuya ilişkin önbilgi ve deneyimlerinin belirleyici işlevleri vardır. Önbilgileri etkin kılmaya yönelik alıştırmalarda anadilden de yararlanılabilir. (örneğin aynı konu üzerinde anadilde bir metin kısaca işlenebilir.)

Okuma-anlamayı sınamaya yönelik alıştırmalar

— Doğru-yanlış belirme uygulamaları

— Boşlukları doldurma uygulamaları

27 Bkz. Strauss D., 1984, s. 3 ve 4

- Çoktan seçmeli alıştırmalar
- Düzenleme alıştırmaları (karışık olarak verilmiş tümcelerden anlamlı bir metin oluşturması gibi)
- Metne yönelik sorular ve yanıtlar

Anlama yardımı sağlayan ve anlamayı sınavan alıştırmaları, metin üzerinde yapılacak dilsel çalışmalar izlemelidir. Bu çalışmaların ardından öğrencilerin, metnin iletmediği bilgiyi yazılı ya da sözlü olarak değerlendirebilecekleri ve bu konudaki kendi görüşlerini dile getirebilecekleri çalışmalar yapılmalıdır. Kısaca göstermek gerekirse, okuma-anlama yetisini kazandırmaya ve geliştirmeye yönelik çalışmalar şu adımlar doğrultusunda düzenlenmelidir :

1. Adım : Metni anlamaya hazırlayıcı ön çalışmalar
2. Adım : Anlama alıştırmaları
3. Adım : Dilsel çalışmalar
4. Adım : Metnin bildirisi üzerinde çalışmalar
(yazılı/sözlü)

Bu adımların temelinde ise şu aşamalar vardır :

- Aşama I : Bilgi Biriktirim → 1. ve 2. adımlar
- Aşama II : Sağlamaştırma → 3. adım
(yeni anlatım biçimlerinin yerleştirilmesi)
- Aşama III : → 4. adım

Yukarıda sıralanan alıştırmalar, öğrenciye okuma-anlama yardımı sağlayabilmek için ders kitabında yer alabilecek ya da öğreticinin sınıf uygulamalarında oluşturabileceği türden alıştırmalardır. Ancak yabancı dilde okumaya bir süreklilik kazandırmak amaçlandığında, salt bu türden alıştırmalarla yetinilmemesi gerekir. Yabancı dilde okuma-anlamanın geliştirilmesine yönelik çalışmalarda öğrenciye, okul-dışı yaşamda da kullanabileceği, yani kendi başına bir metni okurken yararlanabileceği okuma tekniklerinin ka-

zandırılmasına da özen gösterilmelidir. Bu bağlamda sınıf içinde işlenen metin, Wilms'in de belirttiği gibi, öğretici yönlendirmesi olmaksızın gerçekleştirilecek okuma uğraşında kullanılabilir 'metin çözme tekniklerinin' kazandırılmasına yarayan bir araç niteliğindedir²⁸.

Bir metni çözümlemede öğrencinin o güne değin edindiği tüm dilsel bilgiyi uygulayabileceği üç düzlem söz konusudur :

*Sözcük düzlemi, Tümce düzlemi, Metin düzlemi*²⁹

Belirtilen düzlemlerde öğrenciye okuma anlama kolaylığı sağlayacak çözümleme teknikleri kısaca şöyle sıralanabilir :

Sözcük Düzleminde :

- Yabancı dilde bilinen tüm sözcükler
- Uluslararası kullanımı olan sözcükler (Örn: Universität)
- Özel isimler/sayılar
- Önek ve soneklerde türetilmiş sözcükler (Örn : Schönheit, ungesund)
- Bileşik sözcükler (Örn. Entwicklungsland)

Tümce Düzleminde :

- Tümce içinde değişik karakterde yazılmış sözcükler
- Olumsuzluk (nicht/kein)
- Noktalama belirtkeleri
- Bağlaçlar (Örn. weil: nedenleme)
- Dilbilgisi kurallarından yararlanma (Örn. : Eylemden başlayarak tümcenin diğer öğelerinin belirlenmesi)

28 Bkz. Wilms H., 1986, s. 9

29 Belirtilen düzlemlerle ilgili olarak bkz. Strauss D., 1985, s. 88-94

Metin Düzleminde :

- Metnin başlığı
- Metin türü
- Metnin dışı bağlam
- Metnin içerdiği konuya ilişkin ön bilgi
- Belirli öğelerin ayıklanması (Örn. sıfatlar, ilgi tümceleri gibi)

Görüldüğü gibi, okuma tekniklerinin uygulanmasında önemli olan, öğrencinin bildiklerinden yararlanarak bilmediklerini çözümlenebilir. Sınıf-içi uygulamalarında öğrencinin burada kısaca değinilen çözümlene teknikleri doğrultusunda bir bilinç kazanması, onu okuma uğraşısında etkin kılacağı gibi, yeni bir metin karşısında tutuk kalmasını da önleyecektir.

Sonuç

Yazımızın başlarında vurguladığımız gibi yabancı dilde okuma-anlama, uluslararası bildirişime katılmayı ve çağdaş bilgi kaynaklarına ulaşmayı sağlayan temel yollardan biridir. Ortaöğretim kurumlarımızda kullanılmakta olan ders kitapları ise, öğrencilere okuma-anlama yetisini kazandırabilecek bir donanımdan yoksundur³⁰. Ortaöğretim kurumlarımızda yabancı dil öğretimiyle ilgili yenileşme girişimlerinin gündemde olduğu günümüzde, okuma-anlamaya burada sergilemeye çalıştığımız yaklaşımlar doğrultusunda yer veren düzenlemelerin gerçekleştirilmesi kanımızca yararlı olacaktır.

Yüksek öğretim kurumlarımızda sürdürülmekte olan yabancı dil öğretiminin ise, öncelikle bilimsel amaçlı yönlendirilmesi gerekir. Bu da bildirişimin özel bir türü olan uzmanlık dilinin yüksek öğretim kurumlarımızın yabancı dil izlencelerinde ağırlık kazanmasını gerektirir. Uzmanlık dilini kazandırmaya yönelik çalışma-

30 Ortaöğretim ders kitaplarının değerlendirilmesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tapan N, 1986

larda ise, özgün metinlerle yapılacak okuma-anlama çalışmaları önemli bir yer tutar. Yüksek öğretim kurumlarımızda okuma-anlamanın geliştirilmesi, öğrencileri kendi uzmanlık dallarıyla ilgili yabancı kaynaklardan yararlanmaya yöneltebilecek bir olanaktır.

Gittikçe görselleşen dünyamızda okumaya karşı bir ilgisizlik gözlenmektedir. Bu gerçek, okuma-anlamanın eğitim süreci içinde özenle işlenmesi gereken bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Yabancı dil öğretim çerçevesi içinde öğrencileri okumaya yöneltecek çalışmaların yapılması, okuma alışkanlığının kazanılmasında önemli katkılar sağlayacaktır.

Öte yandan bilindiği gibi ülkemiz, AT'ye girme hazırlığı içindedir. Ancak AT'ye girme, salt ekonomik değil aynı zamanda bir kültürel sorundur. İşte yabancı dilde okuma-anlama, diğer yararlarının yanısıra, bu sorunun çözümünde de etkinliği yadsınamaz bir süreçtir. Son çözümlemede yabancı dil öğretimi, bir evrensel değerlere ulaşma çabasıdır. Yabancı dilde okuma-anlama da, ulusal kültür değerinin bilincinde, karşılaşacağı yeni durumlara uyum sağlayabilecek, kendini düzeltmeye ve değiştirmeye açık kişileri yetiştirme çabalarını destekleyecek bir eylemdir.

K A Y N A K Ç A

- Ballstaedt S.P., Mandl H., Schnotz W., Tergan S.O., *Texte verstehen, Texte gestalten, München-Wien-Baltimore 1981*
- Buhlmann D. : 'Das Lesen von Fachtexten', *Lesen in der Fremdsprache, Beiträge eines Werkstattgesprächs des Goethe-Instituts New York 1979, München 1981*
- Desmarets P. : 'Das Textprojekt. Einschätzung der didaktischen Qualität authentischer Texte und Erstellung einer themenorientierten Textsequenz für die Mittelstufe', *Zielsprache Deutsch 1/1984*

- Edelhoff C. (Hrsg.) : Authentische Texte im Deutschunterricht, Einführung und Unterrichtsmodelle, München, 1985
- Heringer H.J. : Wege zum verstehenden Lesen, Lesegrammatik für Deutsch als Fremdsprache, München, 1987
- Laveau I. : Sach- und Fachtexte im Unterricht, Methodisch-didaktische Vorschläge für den Unterricht, Goethe Institut, München, 1985
- Neuner G. : 'Lesen und Verstehen im kommunikativen Fremdsprachennunterricht', Faber, H., Goethe-institut (Hrsg), Pariser Werkstattgespräch 1978, München 1980
- Neuner G., Krüger M., Grewer U. : Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht, Berlin-München, 1981
- Neuner G. : 'Überlegungen zur Didaktik und Methodik des Textverständnisses im Unterricht Deutsch als Fremdsprache', Zielsprache Deutsch 1/1984
- Neuner G. : Themen und Textorientiertes Arbeiten, Deutsches Institut für Fernstudien an der Universität Tübingen, 1986
- Polat T. : Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem Sorunu. (Eleştirel Bir Yaklaşım), Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul, 1986
- Schwerdtfeger I.C. : 'Prolegomena für einen Paradigmenwechsel in der Theorie und Praxis des Leseunterrichts L2', Beiträge eines Werkstattgesprächs des Goethe-Instituts New York, 1979, München 1981
- Sebüktekin H. : Yüksek Öğretim Kurumlarımızda Yabancı Dil İzlençeleri, İstanbul 1981
- Seel P.C. : 'Sprache und Kultur. Fragen zum Fremdsprachenunterricht in der dritten Welt : Bedingungen und Grenzen einer interkulturellen Kommunikation', Geringhausen J. Seel P. (Hrsg.) Interkulturelle Kommunikation und Fremdverstehen Goethe Institut München, München, 1983
- Strauss D. : 'Zur Entwicklung des Leseverstehens im Unterricht von Anfängern', Zielsprache Deutsch 4/1984

Strauss D. : Didaktik und Methodik Deutsch als Fremdsprache, eine Einführung, Berlin-München, 1985

Tapan N. : Ortaöğretim Almanca Ders Kitaplarına Çözümleyici ve Değerlendirici Bir Yaklaşım, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1986

Uygur N. : Kültür Kuramı, İstanbul, 1984

Westhoff J. : Didaktik des Leseverstehens, Strategie des voraussetzenden Lesens mit Übungsprogrammen, München 1987

Wilms H. : 'Umgang mit Lesetexten im Förderunterricht', Deutsch lernen, 4/86